

ASTERISK
DECEMBER 2010

NR. 56
DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSSKOLE
AARHUS UNIVERSITET

MODERNE FORÆLDRE HAR HÆNDERNE FULDE

Forældreansvaret tynger, når daginstitution, skole og egne idealer gør forældre stadig mere ansvarlige for stort og småt i børns liv. Er der grænser for ansvaret?

Skolen og opkomsten
af den ansvarstagende
familie

Ansvar på
arabisk

Parenting out
of control

FORÆLDREKONTRAKT

Af **Lars Qvortrup**
dekan, DPU

lq@dpu.dk

* Hvorfor skal børn gå i skole? For 200 år siden svarede den tyske filosof Immanuel Kant, at hvis man alene overlader opdragelsen til hjemmet, så vil barnet aldrig opnå det, han højstemt kaldte "målet med dets eksistens". For forældrene "opdrager i almindelighed kun deres børn på en sådan måde, at de passer til den foreliggende verden, hvor fordærvet den end måtte være."

Sådan sagde Kant. Sådan siger man ikke nu om dage. I vores tid er det ikke skolen, der kritiserer forældrene, men forældrene der kritiserer skolen. For skolen er blevet en institution i velfærdsstaten, og velfærdsstatens institutioner har vi finansieret over skatten. Så derfor er vi – forældrene – kunder, og kunder stiller krav. Ikke mindst når det, man afleverer, er det mest dyrebare pant, man ejer, nemlig sit barn.

Hertil kommer, at også autoritetsforholdet er blevet vendt på hovedet. Skolen er ikke autoritetscentrum, og lærere og pædagoger er ikke i kraft af deres uddannelse og almindelige status hævet over forældrene. Nej, ofte er det omvendt. Skole-hjem samtaler og forældremøder er arrangementer, hvor lærerne gør status over resultaterne, og forældrene kritisk tjekker, at produktet er i orden. Ja, der fremsættes for tiden forslag om, at børnehaver og skoler skal deklare sig på alle dimensioner, hvorefter forældrene som kritiske forbrugere kan vælge og vrage mellem tilbuddene. Kort sagt: Ansvar for, at opdragsprojektet lykkes, ligger helt og holdent hos skolen. Forældrene har erobret rettighederne, skolen står med forpligtelserne. Og derfor ser man ofte, at forældrenes krav er nærmest ubegrænsede, mens det, de selv bidrager med, er til at overse.

Et fælles projekt

Problemet er bare, at denne omvendte rolle- og ansvarsfordeling holder lige så lidt som Kants gjorde. At opdrage og undervise et barn er et samarbejdsprojekt, hvor både forældre og institutioner spiller en rolle. Derfor bruger både tyskere og englændere kun ét ord, hvor vi bruger to. På tysk hedder det "Erziehung". På engelsk "education". Men på dansk har vi skåret begrebet midt over og skelner mellem opdragelse og uddannelse. Det indebærer, at man kan få den opfattelse, at man kan lade hjemmet om opdragelsen og skolen om uddannelsen og så i øvrigt skændes

"Skole-hjem samtalen er i så fald ikke en samtale, hvor læreren belærer forældrene om barnets standpunkt, eller hvor forældrene tager læreren i skole. Nej, skole-hjem samtalen er en subtil kontraktforhandling."

om, hvornår den ene opgave slutter og den næste begynder. Men som allerede sagt: Denne arbejdsdeling holder ikke.

Det er et fælles projekt.

Hvordan får man det i stand? Én mulighed er, at skolen opdrager forældrene til at påtage sig deres forældreansvar. Det kan den gøre på den pædagogiske måde, nemlig ved at holde forældreskole. Eller den kan gøre det på den hårde måde, nemlig ved at sende ungerne retur, indtil forældrene har opdraget dem til at opføre sig ordentligt.

Heller ikke denne fremgangsmåde er dog holdbar i forhold til det store flertal af moderne forældre. For de vil hverken belæres eller skældes ud. De opfatter sig som ligeværdige med skolen.

Subtil kontraktforhandling

Men hvordan regulerer man forholdet mellem ligeværdige parter? Hvis ikke man ønsker at bruge markedets købs- og salgsregulering, må man indgå en kontrakt, hvor man fastlægger, hvem der har ansvar for hvad, og hvor parterne gensidigt stiller krav til hinanden: "Hvis I leverer skoleparate børn, vil vi til gengæld lære dem at læse, skrive og regne." Så lyder spørgsmålet ikke, hvem der har pligt til hvad, men, som Hanne Knudsen for nylig har påvist: "Har vi en aftale?" Skole-hjem samtalen er i så fald ikke en samtale, hvor læreren belærer forældrene om barnets standpunkt, eller hvor forældrene tager læreren i skole. Nej, skole-hjem samtalen er en subtil kontraktforhandling, hvor begge parter præsenterer forventninger og stiller krav og – hvis samtalen forløber professionelt – indgår en gensidigt forpligtende aftale.

Lyder det sært? Nej, det lyder tværtimod meget almindeligt. For velfærdsstaten er ved at forvandle sig fra at være en pligt- og rettighedsstat til at være en kontrakt- og aftalestat, og et af de tydeligste eksempler på denne forvandling finder man i forholdet mellem skole og hjem.

Asterisk nr. 56

December 2010

Tema

* Forældreansvar

Design: 1508 A/S

Forside: Polfoto

Tryk: Scanprint A/S

ISSN nr.: 1601-5754

Oplag: 20.300

Redaktionens adr.

Danmarks Pædagogiske
Universitetsskole
Aarhus Universitet
Tuborgvej 164 ·
2400 København NV

Kontakt til redaktionen

E-mail: asterisk@dpu.dk

Telefon: 88 88 90 59

Abonnement

Abonnement er gratis
og kan bestilles på
www.dpu.dk/asterisk

Redaktører

Lars Qvortrup (ansv.)
Claus Holm
Peder Holm-Pedersen
Camilla Mehlsen

Redaktionskomité

Frans Ørsted Andersen
Søren Kjær Jensen
Ida Juul
Jens Christian Nielsen
Dorthe Staunæs

Korrektur

Kirsten Kovacs

Asterisk udgives seks
gange årligt af Danmarks
Pædagogiske Universitetsskole,
Aarhus Universitet.
Magasinet bringer artikler om
universitetsskolens forskning
og det pædagogiske område
generelt. Artikler eller illustrationer
må ikke eftertrykkes uden
tilladelse fra Asterisk.

06

HVEM PEGER FLASKEHALSEN PÅ? *

”Flaskehalsen peger altid på forældre. Det er ikke altid berettiget, men de fleste forældre tager et stort ansvar, og det tror jeg, at de i sidste ende har det fint med.

Eva Silberschmidt Viala

Forældre, pædagoger, lærere og andre aktører skal blive bedre til at dele opgaverne imellem sig og udvide de ofte alt for snævre idealer for det gode børneliv og det gode forældreskab. Det mener to DPU-forskere.

12

FORÆLDREANSVAR *

”Jeg føler mig fuldt ansvarlig for mine børns udvikling, men oplever samtidig, at jeg i virkeligheden har meget lidt rum til at påvirke dem i. Som de fleste andre børn med arbejdende forældre, tilbringer de det meste af deres vågne tid i institution.”

Pia, 37 år, mor til pige på 2 år og dreng på 7 år

Hvor meget ansvar føler du som forælder for dine børns udvikling? Hvem deler du ansvaret med? Ville du ønske, at du kunne lægge noget af ansvaret fra dig? Asterisk har spurgt en række forældre om ansvaret for deres børn.

14

OPKOMSTEN AF DEN ANSVARSTAGENDE FAMILIE *

Engang gik grænsen mellem skole og hjem ved skolens port. I dag outsourcer skolen stadig mere ansvar til forældre. Er det godt for skolen, eller trækker det handlekraften ud af lærerne? Og hvor går grænsen for, hvad forældrene skal blande sig i?

20

ANSVAR PÅ ARABISK HEDDER INDFLYDELSE *

Det er aldrig samfundets skyld, når indvandrerdrønge laver ballade. Det er forældrenes ansvar, lyder samfundets dom. Men forældreansvar forudsætter indflydelse – og det har etniske minoritetsforældre ikke meget af. To forskere beretter om en problemstilling, der er blevet etnificeret.

24

KOMMENTAR | GRÆNSELØS OPDRAGELSE

Forælderrollen har skiftet karakter i løbet af den seneste generation. Stadig flere forældre gør forælderrollen til det centrale i deres eget liv og afholder sig fra nemme løsninger som kravlegårde, der kunne lette opgaven. Det er på mange måder opskriften på en opdragelse, der fører til uløselige dilemmaer og spændinger, skriver professor Margaret K. Nelson, forfatter til ny bog om helikopterforældre.

27

DER ER NYE ELEVER I KLASSEN

Etniske minoritetsbørn bliver udsat for 'naturlig' forskelsbehandling i de danske skoler, hvor der stadig undervises, som om alle elever hedder Jensen og Petersen. Det er på tide, at pædagogikken anerkender den etniske kompleksitet i vores samfund og indretter undervisningen derefter.

DANMARKS PÆDAGOGISKE
UNIVERSITETSSKOLE
AARHUS UNIVERSITET

* **VI SKABER BEDRE UDDANNELSER
VIL DU VÆRE MED?**

Læs bachelor i Uddannelsesvidenskab på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet, i København eller Århus.

Vi holder informationsmøder i København den 2. marts og i Århus den 3. marts 2011.

dpu.dk/bachelor

DPU HAR FÅET TO NYE MASTERUDDANNELSER

DPU har netop fået Akkrediteringsrådets godkendelse af to nye masteruddannelser. Det drejer sig om Masteruddannelse i dagtilbuds- og indskolingsdidaktik og Masteruddannelse i positiv psykologi. Begge uddannelser udbydes til studiestart september 2011 i Århus og København.

Se mere på www.dpu.dk/master

DPU-PROFESSOR SKAL LEDE STORT PROJEKT I NORGE

DPU, Aarhus Universitet og Oxford Research har modtaget en bevilling på 3 mio. norske kroner fra det norske uddannelsesdirektorat til et projekt, der skal evaluere Norges nationale strategi for videreuddannelse af lærere. Professor Jens Rasmussen fra Center for Grundskoleforskning, DPU, Aarhus Universitet skal lede projektet.

NYE PISA-RESULTATER

D. 7. december blev resultaterne af den fjerde PISA-undersøgelse offentliggjort. Undersøgelsen har haft fagligt fokus på læsning. PISA 2000 havde også fokus på læsefærdighederne, og det er første gang i PISA-regi, at et fagligt fokus gentages og dermed giver mulighed for analyser af udviklingen i læsefærdighederne over tid i de respektive lande.

Undersøgelsen er blevet gennemført i 65 lande. I Danmark har 5.924 elever samt 2.388 forældre ved 285 skoler medvirket i undersøgelsen. PISA gennemføres i Danmark af et konsortium bestående af Anvendt Kommunal Forskning, AKF, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet, DPU og SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Professor Niels Egelund, DPU, har varetaget konsortiets formandspost.

Se mere på www.dpu.dk/pisa

DANSKE SKOLEELEVER ER VERDENSMESTRE I DEMOKRATI

Ny undersøgelse slår fast, at danske elever i 8. klasse er blandt verdens bedste til at begå sig i et demokratisk samfund. The International Civic and Citizenship Education Study (ICCS), som undersøgelsen hedder, er en international komparativ

undersøgelse gennemført af The International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA) med deltagelse af 140.000 elever fra mere end 5.300 skoler i 38 lande. Adjunkt Jens Bruun fra DPU, Aarhus Universitet har været projektleder af det danske bidrag til undersøgelsen.

Download rapporten og læs mere på www.dpu.dk/medborgerskab

NYT NUMMER AF CURSIV

Tidsskriftet Cursiv sætter i nyt temanummer (nr. 5, 2010) fokus på sundhedsfremme i folkeskolen og spørgsmålet om, hvilke potentialer og barrierer forskellige sundhedsfremmende aktiviteter i folkeskolen rummer.

Artiklerne i tidsskriftet er alle baseret på forskning, der er udført under Forskningsprogram for Miljø- og sundhedspædagogik, Institut for Didaktik, DPU, Aarhus Universitet.

I anledning af udgivelsen afholdes debatmødet "Børn, participation og sundhed - mellem politik og pædagogik" d. 1. februar 2011, kl. 15 - 17 på DPU.

Se mere på www.dpu.dk/kalender
www.dpu.dk/cursiv

ÅRSFEST

Fredag d. 5. november afholdt DPU årsfest med deltagelse af ansatte, studerende og samarbejdspartnere. Dekan Lars Qvortrup holdt festtalen og lektor Stig Broström foretog forelæsningsen.

Traditionen tro blev der også uddelt priser. Hebeprisen, der gives til årets medarbejder på DPU, blev tildelt Lars Geer Hammershøj, lektor ved Institut for Pædagogik, for hans store arbejde i forbindelse med etableringen af DPU's nye bachelordannelse i uddannelsesvidenskab.

Årets Maltbolsje, der uddeles af de studerende til årets bedste underviser, blev givet til Niels Rosendal Jensen, lektor ved Institut for Pædagogik.

Lars Qvortrups festtale kan læses på www.dpu.dk/aarsfest

HVEM PEGER FLASKEHALSEN PÅ?

Hvem har ansvaret, når Peter ikke kan læse, eller når de ældste piger i børnehaven mobber hinanden? Forældre, pædagoger, lærere og andre aktører skal blive bedre til at dele opgaverne imellem sig og udvide de ofte alt for snævre idealer for det gode børneliv og det gode forældreskab. Det mener to DPU-forskere.

Af Malene Fenger-Grøndahl
asterisk@dpu.dk

Bedsteforældre
Pædagoger
SFO
Ærere
Politikere
Sundhedsplejerske
Forældre
Liggestuen
Samfundet
Sykologen
Ialrådgive
Dagplejemor
Fodboldtræner
Venner
Skole

* ”Med lille Ivan var det et spørgsmål om at gøre ham tryk ved sin egen seng efter at han de første måneder af sit liv havde sovet hos mor og far. Hvor længe skulle man blive ved ham? Hvor længe kunne man lade ham græde? Var det fordelagtigt at han lå med noget legetøj i sengen inden han faldt i søvn? Var det et problem at han faldt i søvn i mors eller fars arme? Skulle man lægge ham ned igen hvis han rejste sig? Og Emma. Skulle hun selv bestemme hvilke og hvor mange bamser der skulle ligge i hendes seng? Hvor meget legetøj? Var det i orden, at hun fik lov at falde i søvn i mors og fars seng for senere at blive båret ind i sin egen?...”

Sådan lyder en af de mange beskrivelser af et ungt forældrepars overvejelser, anstrengelser og daglige gøremål i bogen ”Verdensmestre”, forfatteren Nikolaj Zeuthens debutroman, der udkom for få måneder siden. Hovedpersonerne i romanen, Rune og Anna, føler et enormt ansvar for deres børns opdragelse og udvikling. De vil gerne gøre dem til kompetente, selvstændige, følelsesmæssigt intelligente, sunde og glade mennesker.

” FLASKEHALSEN PEGER ALTID PÅ FORÆLDRENE. DET ER IKKE ALTID BERETTIGET, MEN DE FLESTE FORÆLDRE TAGER ET STORT ANSVAR, OG DET TROR JEG, AT DE I SIDSTE ENDE HAR DET FINT MED.

Eva Silberschmidt Viala

Rune og Anna føler sig godt rustet til opgaven, og de kaster sig over den med iver og ildhu. Alt fra havregrødens temperatur til valget af daginstitution, fritidsinteresser og legekammerater bliver overvejet og analyseret. De forsøger at følge med i den nyeste viden om børns mentale udvikling, om skadelige stoffer i legetøj og mad, om betydningen af sproglig stimulering og fysisk aktivitet. De tilrettelægger og vedtager principper og rutiner, der kan sikre, at deres værdier bliver en naturlig del af dagligdagen. Men ansvaret tynger, og når Ivan ikke vil sove, eller Emma stjæler de andres legetøj i børnehaven eller får et hysterisk anfald over ikke at måtte få slik under indkøbsturen, bliver de i tvivl. Gør de det rigtige? Skal de skifte strategi? De beslutter at være mere spontane og se stort på, om det sunde velkomponerede aftensmåltid af og til bliver erstattet af usund fastfood.

Indholdet er blevet mere detaljeret

Beskrivelsen af Anna og Rune er måske karikeret. Men billedet af de ansvarsfulde forældre, der både bruger energi på de mindste detaljer omkring ernæring og sundhed og samtidig bekymrer sig for deres børns lykke for resten af livet, rummer en vis portion sandhed. Det mener to forskere med speciale i familieliv, Dorte Kousholt og Eva Silberschmidt Viala. De er ansat som henholdsvis lektor og adjunkt ved Institut for læring på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet, og har begge forsket i forældreskab og hverdagsliv, Dorte Kousholt med fokus på børnefamiliers hverdag og forældrenes samarbejde med daginstitutioner og pædagoger og Eva Viala blandt andet med fokus på unge førstegangsførelses forældres fordeling af ansvar og arbejdsopgaver i relation til køn.

”Mange forældre føler et stort ansvar for deres børns udvikling og opdragelse. De bruger meget energi både på detaljeplan og på overvejelser over opdragelsesværdier og fremtidsudsigter for deres børn. Det handler om alt fra at huske at give børnene det rigtige tøj med til udflugten i børnehaven til at bekymre sig for deres sociale udvikling på sigt,” siger Dorte Kousholt og uddyber: ”For at leve op

til egne og andres forventninger er der virkelig mange ting, forældrene skal have styr på. De skal tjekke intranettet på skolen for at sikre sig, at børnene laver deres lektier, de skal tage stilling til, hvilke fritidsaktiviteter der er de rigtige, og de skal holde sig opdateret om ny viden om kost og motion.”

Eva Viala supplerer: ”Nutidens forældre elsker ikke deres børn højere end tidligere tiders forældre og føler sikkert heller ikke større ansvar. Men de er mere bevidste om ansvaret, og indholdet af ansvaret er blevet mere detaljeret. Børn bliver monitoreret som aldrig før. Mobiltelefonen betyder fx, at forældre ikke bare kan tjekke, hvor deres børn befinder sig hvert kvarter, de føler sig også forpligtet til at gøre det. Tidligere kunne børn lege i skoven i timer, uden at nogen fandt det uansvarligt.”

Mudret fordeling

Ikke kun forældrene, men også de andre aktører omkring børnene bruger meget energi på at udmønte deres ansvarsfølelse i konkrete tiltag, mener både Kousholt og Viala. Pædagogerne bruger fx energi på at give forældrene besked om, hvordan børnene skal være klædt på, og hvilke ting de må have med i madpakken, og lærerne spørger kritisk til sengetider og spisevaner, hvis en elev er uoplagt i timerne. Forældrene er altså ikke alene om at mærke konsekvenserne af den stigende kompleksitet i samfundet, der bl.a. viser sig ved, at opgavefordelingen mellem de forskellige aktører er mudret, mener Dorte Kousholt:

”Min forskning viser, at både forældre og pædagoger oplever, at den anden part ikke tager sin del af ansvaret eller er vanskelig at kommunikere med. Hvis barnet kommer hjem og fortæller, at det bliver drillet i børnehaven, kan forældrene føle sig magtesløse, fordi de har svært ved at få indsigt i, hvad der foregår, og heller ikke har den store indflydelse på, hvordan tingene fungerer i institutionen,” siger hun og peger på, at en løsning kunne være, at pædagoger og forældre bliver bedre til at skelne mellem forskellige typer af ansvar og samarbejde om den fælles opgave, som er barnets trivsel: ▶

I romanen Verdensmestre føler Rune og Anna et enormt ansvar for deres børns opdragelse og udvikling. Men ansvaret tynger, og når lille Ivan ikke vil sove, eller Emma stjæler de andres legetøj i børnehaven, bliver de i tvivl. Gør de det rigtige? Skal de skifte strategi?

Foto: fra romanen Verdensmestre – en historie fra 00'erne af Nikolaj Zeuthen, Samleren 2010.

” PROBLEMET ER OFTE, AT FORÆLDRENE BLIVER PÅLAGT ANSVAR FOR TING I BARNETS ADFÆRD, SOM HAR MED KONTEKSTEN I FX BØRNEHAVEN AT GØRE, OG SÅ FØLER DE SIG MAGTESLØSE. DER KUNNE EN AFKLARING AF TYPER AF ANSVAR VÆRE GAVNLIG.

Dorte Kousholt

”Ansvaret for det enkelte barn er forældrenes, men ansvaret for de sociale dynamikker blandt børnene er pædagogers og læreres. Problemet er ofte, at forældrene bliver pålagt ansvar for ting i barnets adfærd, som har med konteksten i fx børnehaven at gøre, og så føler de sig magtesløse. Der kunne en afklaring af typer af ansvar være gavnlig.”

Eva Viala er delvist enig. Men hun mener ikke, at det er muligt at operere med en klar ansvarsfordeling omkring børnene. Dertil er feltet for komplekst, og de forskellige sfærer overlapper for meget: ”Hvis Peter i 3. klasse ikke kan læse, kan forældrene stille spørgsmålstejn ved undervisningen. Men forældrene forventes også at tage del i børnenes faglige udvikling ved at læse med dem derhjemme. Så læreren kan også sætte spørgsmålstejn ved, om forældrene har brugt de obligatoriske 10 minutter på at læse derhjemme hver dag, eller om der er andre problemer i familien, der gør Peter ukoncentreret. Dermed er der en tendens til, at problemer i skolen forskydes til familien,” siger hun.

Samme uklarhed i opgavefordelingen er karakteristisk hjemme i familien, mener Eva Viala. Hun interviewede for et par år siden en række unge par, der ventede deres første barn, og talte med dem igen efter barnets fødsel. Hun spurgte dem, hvordan de ønskede at fordele ansvar og opgaver imellem sig i forhold til barnet. Svarene tydede på, at især farens rolle er under forandring:

”Både kvinder og mænd har et ideal om, de skal bidrage på hver deres måde, supplere hinanden og samarbejde ligeværdigt. I praksis betyder det, at fædre er langt mere til stede i børnenes liv end tidligere. De er mere ’på’ og

føler ligesom mødre et stort ansvar for deres børn. Der er dog en tendens til, at det stadig er mødre, der skifter flest bleer og tager sig af de praktiske detaljer, blandt andet fordi forventningerne til den ansvarlige mor stadig er nogle andre end til den ansvarlige far. Forventningerne fra pædagoger er fx stadig, at mor har styr på den slags. Men der er også familier, hvor det er far, der har styr på detaljerne og ved, hvordan man fjerner arp,” siger hun.

Ingen simple svar

Opgavefordelingen mellem forældre og institutioner og mellem fædre og mødre er altså under opbrud, og der er flere muligheder end tidligere for, hvordan ansvaret kan fordeles. Det burde give større frihed og rummelighed. Alligevel føler mange forældre sig stressede over alt det, de bør og kan gøre for at hjælpe deres børn bedst muligt på kort og langt sigt. ”Samfundet rummer stor diversitet og mangfoldighed, men samtidig er vores forestillinger om det gode børneliv, det gode parforhold og det gode familieliv meget detaljeret. Det risikerer at fastlåse forældre i en følelse af stress og ufrihed, mener Viala, og Dorte Kousholt supplerer: ”Forældre skal forholde sig til ny viden om e-numre i slik, de ved, at de bør afsætte tid til at pleje parforholdet, og de føler sig ansvarlige for deres kollegaer og deres karriere. Samtidig måler de alle små og store valg i forhold til, hvilken indflydelse det har på deres børns trivsel og udvikling.”

I Nikolaj Zeuthens roman ”Verdensmestre” bruger det unge forældrepar mere og mere energi på at diskutere andre familiers prioriteringer og måle sig med andre forældre i

børnenes institutioner, og de forsøger løbende at afkode deres egne børns adfærd: Er der en uheldig udvikling i gang? Bør de regulere regler eller principper? Bliver deres datter påvirket negativt af institutionens pædagogik, eller skyldes hendes adfærd snarere for højt sukkerindhold i kosten? Samtidig kæmper de med at pleje deres parforhold og leve op til deres idealer for et indholdsrigt liv, hvor de realiserer sig selv på jobbet og i fritiden, samtidig med at de prioriterer børnenes udvikling over alt andet.

Følelsen af ufrihed vokser, og på et tidspunkt beslutter Anna og Rune at flytte på landet for at finde ro og harmoni. Eksperimentet varer et års tid, inden de vender tilbage til Frederiksberg - lidt mere forgældede end før, men ellers med en hverdag, der lynhurtigt kommer til at ligne den, de flygtede fra. Dog har de i højere grad end før et ironisk blik på sig selv og har ikke længere en illusion om, at de kan unddrage sig hverken ansvarsfølelsen eller kompleksiteten.

Den konklusion er rigtig, mener Kousholt og Viala. Det er simpelthen ikke muligt at forenkle sig ud af den kompleksitet, der karakteriserer nutidens forældreskab.

”Vi vil sikkert se forskellige forsøg på at undslippe kompleksiteten. Men jeg tror, at det vil gå som med simple living-bølgen. Den er ikke blevet et reelt alternativ til flertallets livsform, men snarere en parallel-bevægelse, som flertallet henter inspiration i,” siger Viala. Kousholt supplerer: ”For tiden er der meget fokus på mindfulness og på at være til stede i nuet. Men det bliver nemt endnu et krav, man skal leve op til for at realisere det gode liv, og jeg synes faktisk ikke, at det er rimeligt også at pålægge sig selv, at man som forældre skal bekymre sig mindre og leve mere spontant,” siger hun.

Pizza er ok

Dorte Kousholt mener snarere, at der fra politisk hold bør skabes nogle strukturelle ændringer, som reducerer antallet af opgaver, der lægges på forældrene. På den måde vil også den sociale ulighed i forældreskabet mindskes, mener hun.

Som det er nu, favoriserer strukturerne nemlig de veludannede, socialt velfungerende forældre: ”Elever, der ikke spiser morgenmad hjemmefra og derfor fungerer dårligere i timerne, bliver ringere stillet, fordi deres forældre ikke har samme overskud som andre, og forældrene bliver hurtigt udpeget som problematiske. Hvis man fx pålagde skolerne at servere nogle fornuftige måltider for alle elever, ville det lette kompleksiteten for forældrene. Den slags løsninger kan man lave på mange områder,” siger hun og tilføjer, at forældrene også kan gøre noget ved at arbejde med forældrefællesskabet i klassen og støtte hinanden. Hvis der er forældre, der i perioder ikke har overskud, kan andre hjælpe med fx at smøre madpakker eller hente fra SFO'en.

”Jeg tror, alle forældre kunne have gavn af at tale med andre om deres frustrationer. Det kan tage lidt af tyngden af ansvarsfølelsen og åbne for, at man ikke pålægger hinanden for detaljerede og høje forventninger. Hvorfor ikke bakke hinanden op i, at det er okay at tage pizza med til fællesspisning i børnehaven?” spørger hun.

Viala er enig. Men hun understreger, at selv om man kan fordele de praktiske opgaver anderledes, kan man ikke uddelegere ansvaret: ”Flaskehalsen peger altid på forældrene. Det er ikke altid berettiget, men de fleste forældre tager et stort ansvar, og det tror jeg, at de i sidste ende har det fint med.”

Læs mere:

Dorte Kousholt: Børnefællesskaber og familieliv. Dansk Psykologisk Forlag (udkommer marts 2011).

Eva Silberschmidt Viala: Fra par til førstegangsførelse. En undersøgelse af familieliv i udvikling (2006). RUC.

Nikolaj Zeuthen: Verdensmestre - en historie fra 00'erne. Roman. (2010). Samleren.

www.dpu.dk/diversitet/fhi

DORTE KOUSHOLT

Lektor, ph.d. ved Institut for Læring ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet. Dorte Kousholt forsker i børns og familiers hverdagsliv med særligt fokus på børns hverdagsliv på tværs af daginstitution og hjem og forældreskab.

www.dpu.dk/om/dkou

EVA SILBERSCHMIDT VIALA

Adjunkt, ph.d. ved Institut for Læring ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet. Eva Silberschmidt Viala har bl.a. forsket i unge førstegangsførelses forældres fordeling af ansvar og arbejdsopgaver i relation til køn. Hun forsker aktuelt i betydningen af barndommens mobbeerfaringer i voksenlivet.

www.dpu.dk/om/evsi

Søren, 41 år

far til tvillingepiger på 1 ½ år

* Hvor meget ansvar føler du som forælder for dine børns udvikling?

Jeg føler et kolossalt stort ansvar. Det er min opgave som forælder at hjælpe mine piger med at få både praktiske og sociale færdigheder og at give dem kulturel dannelse.

* Hvem deler du ansvaret med?

Først og fremmest deler jeg jo ansvaret med pigernes mor. Samtidig har vi en rigtig god dagplejemor, som lærer dem mange konkrete ting i dagligdagen – f.eks. at tørre munden med en serviet, at lave sanglege og være søde ved hinanden.

* Ville du ønske, at du kunne lægge noget af ansvaret fra dig?

Nej, det kunne jeg ikke drømme om. Jeg håber da, at de får nogle gode pædagoger i børnehaven og nogle gode lærere i skolen, men det er stadig mit ansvar at sørge for, at de udvikler sig ordentligt.

Pia, 37 år

mor til pige på 2 år og dreng på 7 år

* Hvor meget ansvar føler du som forælder for dit dine børns udvikling?

Jeg føler mig fuldt ansvarlig for mine børns udvikling, men oplever samtidig, at jeg i virkeligheden har meget lidt rum til at påvirke dem i. Som de fleste andre børn med arbejdende forældre, tilbringer de det meste af deres vågne tid i institution. På trods af at jeg forsøger at involvere mig i deres institutionsverden gennem forældremøder, bestyrelsesarbejde og trivselsgrupper, føler jeg i høj grad, at mine børn præges af det liv og de sociale og kulturelle regler, der dominerer i skole og daginstitution.

* Hvem deler du ansvaret med?

Jeg deler først og fremmest ansvaret med min mand. Dernæst har lærere og pædagoger en stor del af ansvaret for børnenes udvikling. Jeg tænker over at stimulere mine børns udvikling ved at lade dem indgå i relationer med andre mennesker eller miljøer, der kan stimulere dem, udvide deres horisont eller styrke deres identitet. Et langt stykke af vejen føler jeg, at det er min pligt at være et eksempel, de kan lære af, og være den person, der hjælper dem med at finde vej i de landskaber, de møder i deres udvikling. Det er et ansvar, som udfordrer mig dagligt og til tider tynger, fordi det sjældent er ligetil at vælge den 'rigtige' retning.

* Ville du ønske, at du kunne lægge noget af ansvaret fra dig?

Jeg kunne ikke ønske mig at lægge noget af ansvaret fra mig men jeg kunne tit ønske mig, at jeg havde mere overskud, tid og ressourcer til at stimulere mine børns udvikling og være den forælder, jeg gerne vil være for mine børn.

Cecilie, 35 år

mor til pige på 3 år

* Hvor meget ansvar føler du som forælder for dit barns udvikling?

Relationen til mit barn er den relation, jeg har oplevet som mest ansvarsfyldt i mit liv. Men jeg tænker ikke så meget i termen 'udvikling' i den forbindelse.

* Hvem deler du ansvaret med?

Hendes far, først og fremmest. Men afhængigt af situationen kan jeg dele ansvaret for dele af hendes udvikling med andre (pædagoger, naboer, læger, tandlæger, fodboldtræneren, bedsteforældre, sundhedsplejerske...).

* Ville du ønske, at du kunne lægge noget af ansvaret fra dig?

Nej. Men jeg påtager mig jo heller ikke hele ansvaret for hendes liv. Jeg tænker, at jeg jo ikke er Gud, og at det er hendes eget liv, som hun selv skal leve. Mit job er at sørge for gode 'basis-rammer' omkring det liv, så længe hun bor hjemme.

Christoffer, 34 år

far til en pige på 8 år

* Hvor meget ansvar føler du som forælder for dit barns udvikling?

Et stort ansvar! Jeg føler det som en af mine største opgaver at opdrage og danne min datter – introducere hende for en masse viden - og lære hende, hvordan man gebærder sig socialt. Jeg har også en forpligtigelse i forhold til at præsentere hende for etiske og filosofiske spørgsmål. Jeg tror, at hvis man ikke har en idé om, hvem man er, så farer man hurtigt vild i vores forvirrende og fragmenterede postmoderne samfund.

* Hvem deler du ansvaret med?

Jeg deler ansvaret med min kone, Stine. Vi har heldigvis samme forståelse af, at det er vigtigt at opdrage vores datter ud fra demokratiske værdier – så vi lægger meget vægt på at diskutere og argumentere. Det kommer der tit sjove debatter ud af!

* Ville du ønske, at du kunne lægge noget af ansvaret fra dig?

Bestemt ikke! Det at opdrage et barn er en forpligtigelse, man har som demokratisk borger. Det er en etisk forpligtigelse, man skal tage på sig, fordi man har valgt at sætte børn i verden. Jeg synes, at børn i forvejen bruger alt for meget tid i institutioner – og ansvaret for opdragelse kan hurtigt forsvinde ud i disse institutioner, men jeg mener helt klart, at det er forældrene, der skal danne og opdrage deres børn til at blive medborgere. Det er her, det primære ansvar ligger.

*Opkomsten af den
ansvarstagende
familie*

FOTO: POLFOTO

Engang gik grænsen mellem skole og hjem ved skolens port. I dag outsourcer skolen stadig mere ansvar til forældre. Er det godt for skolen, eller trækker det handlekraften ud af lærerne? Og hvor går grænsen for, hvad forældrene skal blande sig i?

Af Camilla Mehlsen
cme@dpu.dk

*”Dit barns legekammerat har det ikke så godt, fordi forældrene er ved at blive skilt. Tager du en snak med forældrene, eller tænker du, at du helst ikke vil blande dig for meget, og at skolelæreren nok tager hånd om problemet?”

Det kunne lyde som et dilemma fra P3-programmet 'Mads og Monopolet', hvor kendte mennesker løser hverdagens skærmydsler, men det stammer fra regeringens kampagne 'Mit ansvar', der blev skudt i gang i 2008. Det er tidligere velfærdsminister Karen Jespersen, der opstiller dilemmaet – og selv løser det: Du skal selvfølgelig blande dig, for du har som borger pligt til at tage et personligt ansvar, også for legekammeratens problemer.

”Hvis man som politiker siger det, har man vitterlig ambitioner på sine statsinstitutioners vegne om, at man skal langt ind i familien,” lyder det fra adjunkt Hanne Knudsen fra DPU, Aarhus Universitet. Hun har undersøgt, hvordan opfattelsen af forholdet mellem folkeskole og familie har ændret sig over tid.

”Det lyder måske som en gammel diskussion, men det er ret nyt, at staten har ambitioner om at opdrage forældre til at tage et personligt ansvar. Da jeg sad i elevrådet sidst i 1970'erne, stod der 'ret, pligt, ansvar' i hjørnet af kommunens brevpapir. Skulle der stå noget i dag, var det måske 'refleksion, empowerment, ansvarliggørelse'. Man går ikke ud fra, at borgeren er ansvarlig, men ser det som en statslig opgave at opdrage forældrene til at blive ansvarlige. Det er en ny måde at se forældrene og deres ansvar på,” siger hun.

Den ansvarstagende familie

I det nye årtusinde er det personlige ansvar blevet et mantra. Ifølge Hanne Knudsen er der i dag rigtig mange måder, staten synes, den enkelte borger skal tage ansvar på. Vi ser det

for eksempel, når borgeren ventes at tage ansvar for miljøet i forhold til, hvad man spiser, hvordan man bor, transporterer sig eller inden for sundhedsforebyggelse, hvor der er en klar opfordring til, at borgeren inkorporerer sundhedshensyn i sin livsstil og tager ansvar for at undgå at blive syg. Og vi ser det i den grad i pædagogikken, hvor skolen har fået til opgave at gøre forældrene ansvarlige. I dag er der bred enighed på tværs af politiske fløje og i skolekredse om, at forældre skal opdrages til at være ansvarlige.

I bogen 'Har vi en aftale?' fra 2010 viser Hanne Knudsen, hvordan ideen om 'den ansvarstagende familie' kun er omkring ti år gammel (se faktaboks).

”Forældre til skoleelever blev fra omkring 1950 og frem beskrevet som nogle med et ret afgrænset ansvar. Forældrene skulle sørge for, at deres barn kom i skole og havde madpakke og gymnastiktøj med – og så skulle de i øvrigt bakke skolen op, når lærerne efterlyste en særlig indsats, for eksempel tage med på lejrskole. I dag skal forældre tage et personligt ansvar. De skal gøre sig selv til 'skoleforældre', men de skal selv finde ud af, hvordan de gør det bedst,” siger Hanne Knudsen.

Det er op til forældrene selv at vurdere, om det er ved at tage en snak med barnets legekammerats forældre, som er ved at blive skilt, eller det er ved at lære barnet at tabe i spil uden at blive sur, arrangere legegrupper i klassen, spise aftensmad i familien og tale om problemer, diskutere mobbepolitik med de andre forældre, sætte klare grænser for barnet, lære det at tage bussen, læse litterære klassikere – eller noget syvende.

”Det afgørende er, at forældrene ser sig selv og familien med skolens øjne. De skal tænke, 'hvordan bidrager jeg bedst til, at mit barn bliver en god skoleelev, og til at klassen fun-

1900

Personligt ansvar er tidens bærende ide

Samarbejdet mellem skole og hjem har undergået store forandringer gennem de sidste hundrede år. I bogen 'Har vi en aftale?' viser adjunkt Hanne Knudsen, hvordan forældrenes ansvar over for skolen er gået fra at være præcist og afgrænset til at være udefineret og uendeligt.

PLIGT

I begyndelsen af 1900-tallet er det skolens ansvar og ret at disciplinere barnet, om nødvendigt med korporlige straffe og indespærring.

Forældrenes ansvar i forhold til skolen handler primært om at leve op til undervisningspligten: De skal stille barnet til rådighed for skolens disciplinering.

Skole og hjem ses som to adskilte størrelser. Grænsen mellem skole og hjem går groft sagt ved skolens port.

Nøgleordene er 'ret', 'pligt' og 'disciplin'.

gerer godt socialt?'. Det bliver ikke meldt ud fra skolens side, hvad forældrene præcis forventes at gøre. Men det er vigtigt for skolen, at forældrene findes. Både som nogle, læreren kan appellere til, hvis der er problemer, og som nogle, der skaber forudsætningerne for skolens arbejde," siger Hanne Knudsen.

Ansvarsspil

I takt med at skolen tildeler forældrene mere ansvar, dukker der nye samarbejdsformer op mellem folkeskole og familie (se faktaboks). Der må nye midler til for at booste forældrenes ansvarfølelse, som for eksempel 'ansvarsspillet', der blandt andet bruges i Aarhus Kommune. Det går ud på, at forældre til børn i en børnehaveklasse får stillet en lang række spørgsmål, som de skal diskutere i grupper. Spørgsmålene handler om, hvad der er skolens og hjemmets ansvar, og hvad der er et fælles anliggende. Spørgsmålene lyder eksempelvis: Hvem har ansvaret for, at barnet er glad for at gå i skole? Hvem har ansvaret for, at barnet leger godt i frikvarteret? Hvem har ansvaret for, at barnet lærer noget?

Pointen med ansvarsspillet er, at forældrene skal komme frem til, at langt det meste er et fælles ansvar. Da Hanne Knudsen var med til en forældresamarbejdsaften i Aarhus Kommune, sagde den pædagogiske leder til hende: "Vi kan ikke lave skole, hvis ikke vi er fælles om det (...) Det, de (forældrene, red.) stort set altid når frem til, det er 'Jamen hold da op, vi er jo stort set fælles om alt det, der foregår henne i skolen', og jeg synes, det er rigtig vigtigt, at den bevidsthed er der."

Hanne Knudsen fortæller, at ansvarsspillet er ganske rammende for, hvad det er for en type ansvar, skolen ønsker, at forældrene tager på sig. Læringsrummet er udvidet til

”Det er i grunden absurd at give forældrene det fulde ansvar for at motivere barnet til at lære, når daginstitutioner i dag har børnene i flere timer end nogensinde før.

Adjunkt Hanne Knudsen

også at omfatte familien, og man ser det som vigtige forudsætninger for skolens arbejde, at eleven har lært at lære, er motiveret og kan disciplinere sig selv.

"Det skaber blandt andet spørgsmålet om, hvordan skolen kan 'komme ind i familien' og få forældrene til at tage det ansvar, skolen har brug for, at de tager. Det er en styringsproblematik, der ligger bag mange af de aktuelle styringsværktøjer, som det offentlige tager i brug over for borgerne. Hvordan får man borgeren til frivilligt at tage det ansvar, der ifølge det offentlige er det rigtige? Når man spiller spil med forældrene, lyder det ikke så slemt, for det er jo frivilligt – og bare for sjov. Også forældrekontrakter og familieklasser, som er andre måder, man aktuelt 'sætter forældre på skolebænken' på, betegnes som frivillige. Ikke desto mindre er det ret ambitiøse styringsformer, som retter sig mod borgerens selvopfattelse og personlige ansvar," siger Hanne Knudsen.

Et andet dilemma er, hvordan forældre kan tage ansvar for, hvad der udspiller sig bag skolens mure, når de rent fysisk ikke er til stede. Her handler det om, at barnet skal opdrages til at være 'skoleklar'. ▶

1950

OPBAKNING

Med reformpædagogikken vokser der en ny diskurs frem, der handler om at have barnet i centrum.

Her bliver forældrene for første gang relevante for skolen, og de forventes at bakke op om skolens projekt.

Ekspertrollen ligger hos læreren og i skolen.

Nøgleordene er 'opbakning' og 'tillid'.

1970

DELTAGELSE

Med 1970'erne kommer der et ønske om at opdrage forældrene til deltagelse.

Det nye mål for samarbejdet mellem skole og forældre bliver udjævning af forskelle og deltagelse i fællesskabet.

Nøgleordene er 'fællesskab', 'social lighed' og 'opdragelse til demokrati'.

”I dag er den dominerende opfattelse, at skolen blot er et rum ud af mange, hvor barnet lærer. Man har en ide om, at for at skolen kan gå i gang, skal der være skabt en grundlæggende motivation, og det er forældrenes ansvar. Er der problemer med disciplinen, er standardbemærkningen ’vi skal have fat i forældrene’. Det er i grunden absurd at give forældrene det fulde ansvar, når daginstitutioner i dag har børnene i flere timer end nogensinde før. I stedet for at tænke at motivationen for at lære også kan ligge i børnehaven og vuggestuen, er der en ide om, at det er forældrene, der skal motivere barnet,” siger Hanne Knudsen.

Jeg er et føle-sanse-barn

Ideen om, at familien er et vigtigt læringsrum for skolen, er med til at sætte forældrenes ansvar på dagsordenen. En anden årsag er, at undervisningsdifferentiering vinder indpas i skolen, forklarer Hanne Knudsen.

”Idealet er, at det enkelte barn skal lære på sin egen måde, for det er afgørende for motivationen. Det særlige ved det enkelte barn bliver relevant. Her bliver læreren som autoritet og ekspert sårbar, for hvem har retten til at beskrive barnets personlighed og personlige udvikling?” spørger Hanne Knudsen. Hun har også oplevet, at eleverne selv stiller krav til læreren om at blive undervist på en særlig måde.

”En pige i 8.klasse siger til sin dansklærer, at ’jeg er jo sådan et føle-sanse-barn’ – underforstået: ’Du skal tage hensyn til, at jeg ikke bare kan sidde og lytte til tingene. Jeg skal være i føle-sanse-mode, og det er dit ansvar at gøre det muligt for mig at lære’. Der er en ansvars eksplosion, der handler om, at læreren skal tage ansvar for, at eleven kan tage ansvar for at lære, ligesom læreren skal tage ansvar for, at forældrene

tager ansvar for, at eleven tager ansvar for at lære,” siger Hanne Knudsen.

Det kan mildest talt lyde en smule indviklet sammenlignet med tidligere tider, hvor grænsen mellem skole og hjem groft sagt gik ved skolens port.

”Der er stadig grænser for, hvad skolen kan gå ind og bestemme i den enkelte familie. Men grænsen har flyttet sig. I dag går grænsen helt inde i familien. Skolen inviterer familien til at invitere skolen indenfor i familien – og når det bliver så indviklet, bliver det ’at blande sig’ et påtrængende problem, for hvordan sætter man så en grænse for, hvad der er forældrenes ansvar?” spørger Hanne Knudsen.

Mange forældre har da også svært ved at forstå, at ansvaret er på skolens præmisser. Derfor oplever skolen et stigende problem med ’besværlige forældre’, der blander sig i alt for meget.

”Man kan være besværlig på mange måder, for eksempel ved ikke at gøre som forventet eller ved modsat at være ’ekstremt velforbereget’ til en samtale. Måden at være ikke-besværlig på er at tage det ansvar, skolen mener hører til at være ansvarlig forælder. Det kan være ved at tage en snak med eleven om at komme til tiden eller klage, hvis en lærer er for langt ude. Det kan godt være ansvarligt i skolens logik. Men inviterer man forældre til at tage ansvar, kan det godt være vanskeligt at få dem til at gøre det på ’den rigtige måde’ – hvis de tror, der er frit slag,” siger Hanne Knudsen.

Den afmægtige skole

Når skolen outsourcer ansvar til forældre, kan den risikere at blive handlingslammet. Et konkret problem kan være, hvis en elev er voldelig i skolen eller larmer meget i timerne.

1980

BRUGER/SERVICE

Fra 1980’erne kommer der en ide om, at skolen er en selv-omstillelig organisation, der er forpligtet på at inddrage sin omverden.

Forældrene er blandt skolens ’interessenter’ og beskrives som ’brugere’. Forældrene tildeles frit skolevalg og øget indflydelse gennem bestyrelsen.

Familien individualiseres – og ses ikke som i 1970’erne som et lille fællesskab i skolens og samfundets store fællesskab.

Nøgleord er ’service’, ’borgeren i centrum’ og ’brugerindflydelse’.

2000

ANSVAR

Fra omkring år 2000 og især fra 2005 understreges forældrenes pligt til at tage ansvar for skolen.

Familien fremhæves som en central del af barnets læringsrum. Hjemmet og familien bliver et sted for læring.

Nøgleord er ’læring’, ’kompetencer’, ’motivation’, ’ansvar’.

Kilde: Hanne Knudsen: ’Har vi en aftale? – om magt og ansvar i mødet mellem folkeskole og familie’, Nyt fra Samfundsvidenskaberne 2010.

Hvordan skal læreren gribe ind, hvis ansvaret for elevens handling principielt ligger hos forældrene? I Københavns Kommunes udviklingsprogram fra 2007, "Faglighed for alle", står der, at "Kvalitet betyder, at enhver voldelig, krænkende eller forstyrrende adfærd medfører en handling fra skolen, som fastholder forældrenes ansvar for børnenes opdragelse." Hanne Knudsen mener, at den formulering kan være med til at trække handlekraften ud af de professionelle – skoleledere og lærere:

"Skolen risikerer at få vanskeligt ved at reagere. Det er en potentiel afmættiggørelse af skolen, at man som det første ser på forældrene, for at de skal gøre noget. En anden afmættighed ligger i, at de elever, der er forstyrrende og har voldelig adfærd, ikke nødvendigvis har en familie, man kan appellere fornuftigt til. Hvem skal skolen så appellere til, hvis forældrene ikke reagerer? Er det så bedsteforældrene, skolen skal henvende sig til?"

Hanne Knudsen peger på, at den aktuelle ide om forældrenes personlige ansvar kan være med til at øge den sociale ulighed.

"Skolens mål er at skabe muligheder for, at alle børn kan få en uddannelse og dermed at øge den sociale lighed i samfundet. Med ideen om forældreansvar kan det faktisk blive sværere for skolen at udligne den sociale ulighed. Skolen kan få sværere ved at flytte nogle af dem, som ikke er født med en guldske i munden, fordi børnene bliver koblet mere til deres familiebaggrund i dag."

Hanne Knudsen mener ikke, at det bliver nemmere at være lærer, når en stigende del af ansvaret tildeles forældrene.

Hun opfordrer derfor skolens professionelle til at overveje, om det kunne være en fordel at sænke forventningerne til forældres personlige ansvar.

"Man risikerer at gøre ansvar til en pligt. Dermed undergraver man, hvad det overhovedet vil sige at være en ansvarlig borger."

Asterisk* TV om forældreansvar

Se web-TV-udsendelse om forældreansvar på www.dpu.dk/tv

Læs mere:

Hanne Knudsen, 'Har vi en aftale? – om magt og ansvar i mødet mellem folkeskole og familie', Nyt fra Samfundsvidenskaberne 2010.

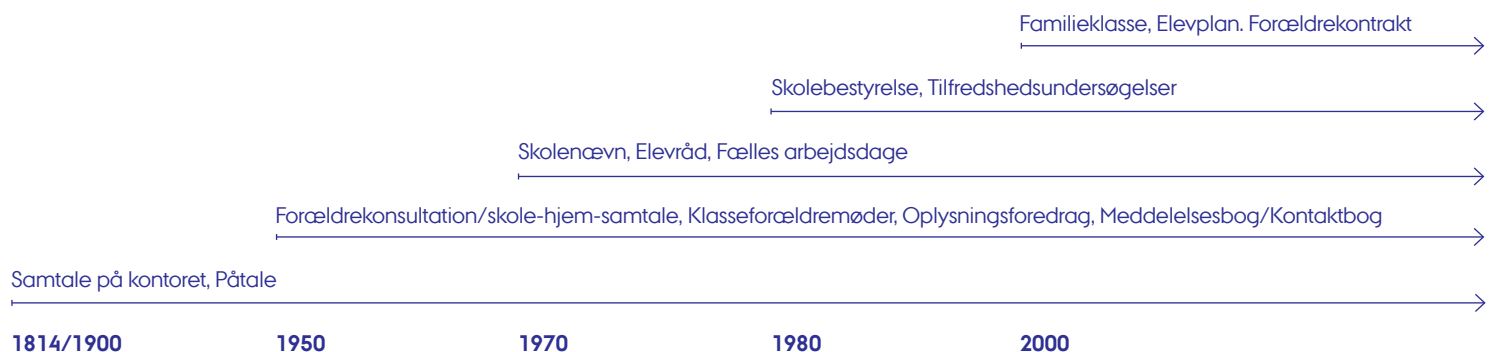

HANNE KNUDSEN

Adjunkt, ph.d., ved Institut for Læring, DPU, Aarhus Universitet. Hun er bl.a. forfatter til bogen 'Har vi en aftale? – om magt og ansvar i mødet mellem folkeskole og familie', Nyt fra Samfundsvidenskaberne 2010. Hun er medredaktør af bogen 'Ledelse af uddannelse', som udkommer i 2011, på forlaget Samfundslitteratur, hvor hun bl.a. bidrager med en analyse af 'ansvarsspillet'.

www.dpu.dk/om/hakn

Der kommer nye samarbejdsformer mellem skole og hjem

Kilde: Hanne Knudsen: 'Har vi en aftale? – om magt og ansvar i mødet mellem folkeskole og familie', Nyt fra Samfundsvidenskaberne 2010.

Ansvar på arabisk

HEDDER INDFLYDELSE

Det er aldrig samfundets skyld, når indvandrerdrengene laver ballade. Det er forældrenes ansvar, lyder samfundets dom. Men forældres ansvar forudsætter indflydelse – og det har etniske minoritetsforældre ikke meget af. To forskere beretter om en problemstilling, der er blevet etnificeret.

Af Peder Holm-Pedersen
peho@dpu.dk

* Vi kender de sædvanlige billeder og beretninger fra de belastede kvarterer: Unge anden- og tredjegerationsindvandrere løber rundt i gaderne og laver ballade. Skraldespande, biler og børnehaver sættes i brand. Kriminaliteten hænger, og de offentlige myndigheder tør ikke komme ind i områderne.

Dækkende beskrivelse af realiteterne eller ej, så har det rejst spørgsmålet om, hvem der har ansvaret for de unges uroligheder. I forbindelse med gadeurolighederne i 2008 gav daværende statsminister, Anders Fogh Rasmussen, et klart svar: "Nu må man stoppe den sang om, at det er samfundets skyld. Det er de unge og deres forældres ansvar."

Så var ansvaret placeret. Urolighederne skyldtes, at forældrene ikke havde styr på deres børn, ikke støttede op om deres skolegang og sørgede for, at de var i uddannelse eller i arbejde. Forældrene levede kort sagt ikke op til deres ansvar, og siden har der været lanceret flere lovforslag, der skulle få de etniske minoritetsforældre, særligt forældre med arabisk baggrund, til at leve op til det ansvar.

Lærernes domæne

Asterisk har spurgt to forskere, Laid Bouakaz, ph.d. og lektor i pædagogik ved Malmö Högskola og Line Lerche Mørck, ph.d. og lektor ved Institut for Læring, DPU, Aarhus Universitet, hvad det er for en virkelighed, der ligger bag det store fokus på etniske minoritetsforældres ansvar, og om forældres ansvar betyder det samme på arabisk som på dansk.

Laid Bouakaz er født og opvokset i Algeriet. Han kom til Sverige i starten af halvfemserne, har arbejdet som lærer og skoleleder i Sverige og forsker nu bl.a. i etniske minoritetsforældres engagement i skolen. På spørgsmålet, om forældres ansvar betyder det samme på arabisk som på dansk og svensk, er hans korte svar nej.

Med udgangspunkt i sit eget forskningsfelt fortæller han, hvordan forældre med arabisk baggrund for eksempel har en anden opfattelse af deres ansvar for deres børns skolegang end den opfattelse, der er gældende i både det svenske og det danske skolesystem.

"Forældrene betragter skolen som lærernes ansvar. De har stor tiltro til skolen og lærerne som professionelle autoriteter og mener ikke, det er noget, man som forældre bør blande sig i. Det er en grundlæggende opfattelse, de har med sig i bagagen, og er ikke udtryk for, at de ikke går op i deres børns skolegang."

Laid Bouakaz forklarer videre, at det er svært for forældrene at leve op til det efterlyste ansvar og involvere sig i skolen. For selvom forældrene gerne vil, er det meget svært at gennemskue, hvad det egentlig er, skolen forventer, og ofte bliver det kun til nogle enkelte forsøg, inden forældrene igen trækker følehornene til sig. Derfor mener Laid Bouakaz heller ikke, at man kun skal rette det kritiske skyts imod forældrene.

"For hvad gør skolen selv for at involvere forældrene? Stort set ingenting. Det forventes bare, at forældrene uden videre involverer sig. Men det kan de ikke. Mange af dem kan ikke sproget særligt godt, ved ikke noget om, hvad der

FOTO: POLFOTO

foregår i skolen, og føler ikke, at deres tilstedeværelse gør nogen forskel, fordi de ikke bliver inddraget i de ting, der foregår. Det gør dem usikre over for lærerne og de andre forældre, og så ender det ofte med, at de sidder og gemmer sig uden at sige noget. Skolen er nødt til selv at komme på banen og komme forældrene i møde, hvis man vil have dem til at tage et medansvar.”

Et skib uden kaptajn

Laid Bouakaz fortæller, hvordan flere af de forældre, han har interviewet i forbindelse med sin forskning, ligefrem kan føle, at skolen og andre offentlige myndigheder er imod dem.

”De føler, at skolen og myndighederne stiller spørgsmålstegn ved deres evner til at opdrage og tage sig af deres egne børn. Den mistænksomhed opfanger børnene, og det er med til at underminere forældrenes autoritet og skabe splittelse mellem forældrene og deres børn,” siger Laid Bouakaz og fortæller, hvordan børn for eksempel bruger loven, der forbyder fysisk afstraffelse af børn, imod deres forældre og kan finde på at true med at melde dem til myndighederne, når forældrene forsøger at sætte sig igennem over for børnene.

”Derfor unnlader mange forældre at tage kampen med børnene. De er bange for, at myndighederne banker på døren dagen efter, og føler, de mangler opdragelsesredskaber. Det får mange forældre, særligt fædre, til at give op og resignere. Ikke fordi de er ligeglade, men fordi de er fortvivlede. Som Abdou, en af de fædre, jeg har talt med, udtrykker det: ’Mit hjem er som et skib uden kaptajn.’”

For Laid Bouakaz er det indlysende, at forældrenes autoritet skal genetableres.

”Det første skridt i den udvikling er, at de sociale autoriteter og forældrene kommer til at udgøre en enhed og tale med samme stemme over for børnene. Det hænger ikke sammen, når børnene hører forskellige ting derhjemme, i skolen og på gaden. Det forvirrer dem, og de taber respekten for deres forældre. Men det betyder også, at forældrene må lære at gøre sig gældende med nye midler og nye opdragelsesmetoder.”

Skolen skal inddrage forældrene

Line Lerche Mørck er helt på linje med Laid Bouakaz, når det kommer til behovet for, at myndighederne i højere grad inddrager forældrene. Hun har længe forsket i marginaliserede unge og de tiltag, der gøres for at hjælpe dem og deres familier tilbage på rette spor. Hendes dom over tiltagene er ikke opløftende.

”Hvis vi vil tale om forældreansvar, må vi også organisere vores tiltag, så forældrene har mulighed for at tage et medansvar. Det er sjældent tilfældet i dag, hvor forældrene ofte holdes uden for indflydelse,” siger Line Lerche Mørck og fortsætter:

”Det er mange steder kun de professionelle: socialrådgiveren, psykologen, læreren og hvem der ellers er involveret, der sidder og diskuterer, hvad der er bedst for de udsatte børn, unge og deres familier. Forældrene er ikke inde over, men skal bare underskrive samtykkeerklæringen, der giver de professionelle lov til at drøfte den unges situation, og ►

efterfølgende får de så at vide, hvad der skal ske. På den måde giver det jo ingen mening at tale om forældreansvar.”

Som et konkret eksempel på en mere konstruktiv måde at inddrage forældrene på peger Line Lerche Mørck på et projekt i Aarhus, som hun forskede i som del af udviklingsprojektet Hånd om Alle Børn.

”Her arrangerede man netværksmøder, som forældrene altid var inviteret med til på linje med de professionelle. Princippet i den tilgang er, at møderne afholdes et sted, fx ungdomsklubben, som den unge og familien kender og føler sig tryk ved. Man tager udgangspunkt i den unges netværk og de personer, der betyder noget for vedkommende. Det betød, at der til nogle af møderne sad både den unges forældre og en onkel, en svoger og måske fodboldtræneren og drøftede den unges situation sammen med den lokale politibetjent, skolepsykolog og en lærer. På den måde inddrager man forældrene og giver dem mulighed for at bringe deres ressourcer i spil.”

Problemforskydning

Ansvar og indflydelse hænger sammen. Man kan ikke meningsfuldt siges at være ansvarlig for noget, man ikke har indflydelse på. Der er med andre ord grænser for, hvad man kan gøres ansvarlig for. Men hvor går den grænse, når vi taler forældres ansvar? Spørger man Line Lerche Mørck, er det nok uklart, præcist hvor grænsen går, men klart, at den er overskredet.

”Når politikerne i deres retorik og med deres lovforslag alene gør det til et spørgsmål om forældrenes ansvar, er der tale om en problemforskydning, for problemerne hænger snævert sammen med en række forhold, som forældrene ikke har nogen indflydelse på,” siger Line Lerche Mørck og nævner som eksempel, hvordan forældre kritiseres for at lade deres unge hænge på gaden uden noget at tage sig til.

”Men hvor skulle de ellers være?” spørger Line Lerche Mørck retorisk og fortsætter: ”Det lyder nogle gange, som om man mener, at forældrene burde holde de unge inden døre det meste af tiden. Men for det første har de forældre, vi taler om, meget små lejligheder, der ikke levner meget plads til de unge – og det er helt udelukket, at de kan have deres

venner på besøg. Derfor er de ofte henvist til gaden. For det andet kender jeg ikke mange seksten-syttenaarige, der synes, at det er særlig interessant at sidde hjemme i sofaen med mor og far. Derfor skal der være noget, som de unge kan tage sig til uden for hjemmets fire vægge, og det kan forældrene alene altså ikke sørge for, at der er.”

Line Lerche Mørck peger på vigtigheden af, at der er væresteder, uddannelsesmuligheder, praktikpladser og arbejde til de unge, så de har noget meningsfuldt at tage sig til.

”Ligesom forældrene ikke kan fremtrylle en større lejlighed, kan de heller ikke fremtrylle et job eller en plads på en uddannelse til de unge. Og et af de helt store problemer, det store frafald på uddannelserne blandt marginaliserede unge, har forældrene også meget begrænsede muligheder for at gøre noget ved. Her har politikere og andre aktører et stort medansvar, men i stedet for at stå ved det, fastlåser de forældrene i en umulig situation,” siger hun og giver et aktuelt eksempel:

”Det er netop besluttet, at der skal spares på produktions-skolerne til næste år, og det kommer til at betyde, at der vil være ca. 1.500 færre pladser. Allerede i år var der mange hundrede på venteliste alene i København. Samtidig træder der pr. 1. januar en ny lov i kraft, der betyder, at unge mennesker højst må gå fem dage uden at være i uddannelse. Ellers trækker man i familiernes børneydelser. På den måde straffer man forældrene og gør dem ansvarlige for, at de unge ikke er under uddannelse, samtidig med at uddannelsespladserne ikke findes.”

Etnificering af forældreansvaret

Line Lerche Mørck mener, der er sket en stramning i retorikken om forældrenes ansvar for de marginaliserede unge.

”Vi gør familierne ansvarlige i betydningen skyldige og straffer med sanktioner, der rammer familiernes i forvejen pressede økonomi. Eller vi smider hele familier ud af boligelskaberne. Det er ikke, fordi jeg nødvendigvis er imod sanktioner. Det kan der i visse tilfælde godt være brug for, men de skal tænkes pædagogisk, og det er de her sanktioner ikke. De forværrer kun familiernes situation og skaber flere problemer.”

”Nu må man stoppe den sang om, at det er samfundets skyld. Det er de unge og deres forældres ansvar.”

Men hvorfor denne stramning – og hvorfor sådanne sanktioner, hvis de virkelig forværrer familiernes situation? Ifølge Line Lerche Mørck hænger det sammen med, at der er sket en 'etnificering' af diskussionen af forældrenes ansvar og de marginaliserede unge. Dvs., at problemerne primært tænkes som etniske og kulturelle problemer.

"For det første synes det at være mere legitimt at tage hårdere midler i brug, når det drejer sig om de sorthårede. For det andet 'skygger' etnificeringen for andre forståelser af problemstillingen. For mig at se handler det her langt mere om fattigdom, arbejdsløshed og mangel på uddannelse, end det handler om etnicitet. Hvis vi betragtede det som et fattigdomsproblem, tror jeg ikke, vi ville indføre sanktioner, der øger fattigdommen for at løse problemerne."

Laid Bouakaz mener heller ikke, det er en etnisk problemstilling, men et klasseproblem, og han ser paralleller mellem den nuværende situation og den, der udspillede sig i 30'ernes og 40'ernes Sverige omkring arbejderklassens forældre- og børneopdragelse.

"Dengang formulerede man direkte forældre-opdragelsesprogrammer for arbejderklassen, som man mente, manglede de nødvendige demokratiske opdragelsesmetoder. Meget af det kan bruges i dag i forhold til etniske minoritetsforældre, som vi taler så meget om, at vi næsten har glemmt, at der også er blege forældre, der kan have samme problemer," siger Laid Bouakaz.

For at illustrere sin pointe om parallellen afslutter han med et citat om arbejderklassens forældre fra et tidsskrift om opdragelse fra 1948. Og man må nok give ham ret, når han spørger, om ikke det lige så godt kunne være skrevet i går med adresse til etniske minoritetsforældre?

"Forældrene kritiseres ofte for, hvordan de opdrager deres børn. Man taler om slaphed og utilstrækkelige forældre, der vier deres børn for lidt tid og interesse.[...] Hjemmet er ikke, hvad det har været, og udgør ikke et fast holdepunkt i mange af de unges tilværelse, men forældrene har – ikke mindst i de seneste år – også udvist vilje til at lære mere om børneopdragelse" (1948).

*"Ja Godaw det var sjav, jeg er fremmed
Jeg flygted fra en verden af kaos og krig
Jeg kommer med min mærkelig sprog, min
mad og min kultur og et udseende du ikk kan li
Stur, stur næse. Busket øjenbryn. Papkasse
Knald i låget, svær at forstå
Hva ska lille land med kæmpe arbejdsløshed
krise, vold og hærværk, ikke til at tro
Det er altsammen min skuld
Ja, det er altsammen min skuld
Ja, det hele er hans skuld
åh, det hele er hans:
SKYLD!"*

Steffen Brandt, TV 2: Det er samfundets skyld

Universal Ghet2

Politikere og medier er hurtige til at tale om problemer, når det handler om marginaliserede unge i udsatte boligområder, men det går mere langsomt med at pege på handlemuligheder. Det er anledningen til, at DPU, AU er vært for konferencen Universal Ghet2, der sætter fokus på, hvordan man kan sikre at unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund får en uddannelse.

På konferencen vil bl.a. Line Lerche Mørck fortælle om sit aktuelle forskningsprojekt, Kulturcoach, der skal skabe særlige læringsmiljøer på produktionsskolerne, så de bliver bedre til at tiltrække og fastholde udsatte unge.

Konferencen finder sted d. 2. februar 2011 kl. 11-16.

Læs mere på www.dpu.dk/ghet2konference

LAI D BOUAKAZ

Lektor og ph.d. i pædagogik ved Malmö Högskola. Han er tidligere lærer og skoleleder og har særligt forsket i den flerkulturelle skole og etniske minoritetsforældre. Laid Bouakaz har på dansk netop udgivet bogen Skole-hjem samarbejde i den flerkulturelle skole på forlaget Viasystem.

LINE LERCHE MØRCK

Lektor, ph.d. ved Institut for Læring, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet. Hun forsker i marginaliserede unges læring og overskridelse af marginalisering inden for bl.a. erhvervsuddannelserne og sociale projekter.

www.dpu.dk/om/llm

NERVØSE FORÆLDRE I EN FORANDRINGSTID

Forældrerollen har skiftet karakter i løbet af den seneste generation. Stadig flere forældre gør forældrerollen til det centrale i deres eget liv og afholder sig fra nemme løsninger som kravlegårde, der kunne lette opgaven. Det er på mange måder opskriften på en opdragelse, der fører til uløselige dilemmaer og spændinger, skriver professor Margaret K. Nelson, forfatter til ny bog om helikopterforældre.

Af Margaret K. Nelson

* Da jeg havde små børn tilbage i 1970'erne, fandtes der ikke babyalarmer, som kunne vække mig, hvis ungerne græd om natten. Der var ingen mobiltelefoner, så jeg konstant kunne følge med i, hvor de var. Og jeg forventede ikke at følge mere med i deres skolegang end det, børnene selv kom og fortalte, eller som jeg kunne læse i deres karakterbog. Selvom jeg egentlig tænkte på mig selv som lidt af en pylremor, lod jeg en pige fra tredje klasse følge min femårige søn til og fra børnehaveklasse, og da han startede i første klasse, fik han selv lov at gå de par kilometer. Og selv om jeg så mig selv som en stærkt engageret forælder, faldt det mig ikke ind, at jeg skulle vide, hvad ungerne lavede hvert øjeblik på dagen, da de først var blevet teenagere. Jeg var da statusbevidst ligesom alle andre og ville gerne have, at mine børn kom ind på et 'godt' gymnasium, men jeg har aldrig ringet til en lærer for at tale om en hjemmeopgave eller for at diskutere en karakter, de havde fået.

Set i bakspejlet, og særligt nu hvor jeg kan se mine yngre venner og kolleger opdrage deres børn, kan jeg måske godt se, at min måde at være forælder på kan opfattes som en kende tilbagelænet, om ikke ligefrem uansvarlig. Jeg er ikke den eneste, der oplever, at forældrerollen helt fundamentalt har skiftet karakter i løbet af den seneste generation. Forleden rendte jeg ind i en veninde, jeg ikke havde set i et stykke tid. Hun og jeg samlede hurtigt op på historien: "Nogen børnebørn?" spurgte jeg, hvortil hun prompte svarede "Jeps, og de er ved at flytte tættere på." Da jeg fortalte hende, at jeg var helt misundelig, fordi mine egne bor fire timer væk, kom det frem, at hun nu var lidt betænkelig. Hun tvivlede simpelthen på, om hun ville være i stand til at deltage i opdragelsen af børnebørnene,

sådan som hendes datter, en dygtig advokat med eget firma, synes, at de skulle opdrages. "Uden kravlegård?" grinede jeg. "Præcis," svarede hun, "uden kravlegård!"

Det var lidt om mine personlige erfaringer, men faktisk er hele samfundet for tiden gennemsyret af fortællinger om 'den nye forælder', en ny opdragelsesstil, der tilsyneladende er mest udbredt blandt ressourcestærke forældre. Forældre, der åbenbart konstant bekymrer sig om deres børns ve og vel, og som, siges det, hæger om og overvåger poderne i en grad, man aldrig har set før, samtidig med at de afsværges brugen af begrænsende foranstaltninger som for eksempel en kravlegård. Bøger om opdragelse, journalister og forskere snakker i ét væk om 'helikopterforældrene' og kommer fra tid til anden med råd til, hvordan man kan håndtere fænomenet. Jeg er med andre ord ikke alene om at føle, at forældrenes voldsomme fokus på deres børn synes at fortsætte usvækket langt op i teenageårene, ja helt ind i afkommets eget voksenliv. Til en 65-års fødselsdag for nylig talte jeg med en kvindelig karrierevejleder fra et nærliggende universitet. Talen faldt på, hvordan hendes arbejde havde forandret sig i løbet af de snart tredive år, hun havde været der. Hun svarede med det samme: "De er simpelthen så umodne, når de får deres eksamensbevis, at de er nødt til at spørge deres forældre om alting!" og så tilføjede hun "Men det er ikke det værste. Forældrene hænger konstant i røret og kræver at få at vide helt specifikt, hvad jeg gør for at hjælpe deres lille søn eller datter." Måske overdrev karrierevejlederen lidt i sin vurdering af, hvad de unge får hjælp til fra deres forældre og med hensyn til, hvor meget forældrene egentlig blander sig i deres voksne børns liv, men hendes udtalelser er meget udbredte. Ifølge det

engelske Wikipedia er en helikopterforælder en mor eller far, som ”hænger over en studerende, uanset dennes alder.”

Min nysgerrighed over for overvågningen og forbindelsen til ny teknologi inspirerede mig til at formulere et forskningsprojekt, så jeg kunne undersøge og måske forstå rødderne, mekanismerne, og klasseforskellene for den type opdragelse, som jeg kalder ’grænseløs opdragelse’. Jeg har forsøgt at undersøge opdragelse fra alle vinkler i en amerikansk kontekst, det vil sige midt i en lang række sociale, kulturelle og teknologiske forandringer, og med særlig opmærksomhed på forskellen mellem en grænseløs opdragelse og en helt anden tilgang til opdragelse, som findes i andre sociale kredse, og som jeg har kaldt ’begrænset opdragelse’.

Da jeg sammenlignede opdragelsesmetoderne blandt forskellige middelklasserespondenter med metoderne fra mindre privilegerede samfundslag, viste der sig at være markante forskelle. I middelklassen ser man barnets udvikling som en lang afhængighedsproces uden noget egentligt skillepunkt, hvor barnet overgår til at være voksen. Man taler om ’det engagerede menneske’, som er i stand til at skabe ’balance’ mellem hårdt arbejde og fornøjelse. Man indgår i personlig rådgivning om dagliglivet, respektfuld opmærksomhed om barnets individuelle ønsker og behov, man har en tro på barnets ubegrænsede potentiale, ambitiøse mål for hvad barnet skal opnå. Forældrene er i det hele taget intenst optaget af børn på et tidspunkt i deres liv, hvor de førhen var blevet opmuntret til at begynde at frigøre sig. De privilegerede forældre gør forælderrollen til det centrale i deres eget liv; selv midt i vanvittigt travle liv understreger de igen og igen, hvor vigtige børnene er for dem, og de afholder sig fra nemme løsninger som kravlegårde, der kunne lette opgaven en smule.

Det er på mange måder opskriften på en opdragelse, der fører til uløselige dilemmaer og spændinger. For eksempel vil middelklasseforældre både beskytte deres børn mod at blive voksne for hurtigt og hjælpe dem til at opnå en hel masse i en tidlig alder. Det kan gøre, at forældrene på den ene side behandler børnene som ligemænd og påstår, at børnene skam fint er i stand til at træffe beslutninger på egne vegne, samtidigt med at forældrene på den anden side overvåger og servicere ungerne mere eller mindre åbenlyst. Selvom det ikke er nyt, at velstillede forældre opdrager deres børn efter de principper; at være åben og lade børnene bestemme i stedet for at være autoritær, at stole på børnenes egne indre grænser snarere end afstraffelse og ydre kontrol, så er det relativt nyt at se de intense forhandlinger, der følger af løse tøjler og masser af tillid, gå hånd i hånd med mere og mere overvågning og kontakt mellem barn og forældre. Og det er netop forskellen mellem opdragelse i velstillede kredse nu og for tredive år siden.

I modsætning hertil mener de mindre velstillede, at en akademisk uddannelse er den bedste forberedelse til, at

”Det er på mange måder opskriften på en opdragelse, der fører til uløselige dilemmaer og spændinger. For eksempel vil middelklasseforældre både beskytte deres børn mod at blive voksne for hurtigt og hjælpe dem til at opnå en hel masse i en tidlig alder.”

børnene kan klare sig selv; forældrene er mere optaget af, at børnene lærer noget, de kan leve af, end af om ungerne er glade og nysgerrige. De samme befolkningsgrupper er også mere optaget af autoritet og regler i familien, end de er i nærhed og tillid mellem børn og voksne. Selvom de finder forælderrollen tilfredsstillende, oplever de ikke et behov for at blande sig i alle beslutninger på børnenes vegne, og de hopper gladeligt over, hvor gærdet er lavest, når det kan lette opgaven som forælder. De oplever færre dilemmaer i opdragelsessammenhæng og spekulerer mindre over at opfinde en ny form for opdragelse end den, de selv blev udsat for som børn.

Omvendt med den ’grænseløse opdragelse’. Helt oplagt er nærhed og overvågning fundamentet for kontrol i den gængse opfattelse af ordet: forældrene hjælper, former og styrer (indirekte) børnenes handlinger. Når det meste af en teenagers liv kan registreres, diskuteres og forhandles, kan de børn, der udsættes for den slags opdragelse, godt opfatte opdragelsen som ’grænseløs’. Og forældrene, der bruger metoderne, kan for den sags skyld have en opfattelse af, at opdragelsen er et grænseløst projekt, der kræver helt urealistisk meget tid.

Det skal blive interessant at se, hvad betydning den nye form for opdragelse får for de unges selvstændighed, og om kontrollen er noget, der er kommet for at blive? Om nutidens børn som fremtidige forældre vil fortsætte kontrollendensen, er i sagens natur ikke til at sige; måske går de den helt modsatte vej. Men for at de kan dét, skal de lige blive voksne nok til at finde deres egen vej!

Artiklen er et uddrag fra bogen ’Parenting Out of Control: Anxious Parents in Uncertain Times’ af Margaret K. Nelson, New York University Press 2010.

MARGARET K. NELSON

Hepburn Professor i sociologi ved Middlebury College. Hun arbejder blandt andet med køns- og familieforskning. Hun har skrevet en række bøger om forældre, senest ’Parenting Out of Control: Anxious Parents in Uncertain Times’, New York University Press 2010.

Informationsmøder forår 2011

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, AU inviterer i foråret til en række informationsmøder om uddannelserne. Kom og få information, find svar på dine spørgsmål og kvalificer dit valg af uddannelse.

Informationsmøder om de [pædagogiske kandidatuddannelser](#) og [suppleringsuddannelserne](#)

8. februar i Aarhus og 10. februar i København

Ansøgningsfrist: 1. april

Informationsmøder om [bacheloruddannelsen i uddannelsesvidenskab](#)

2. marts i København og 3. marts i Aarhus

Ansøgningsfrist via kvote 2: 15. marts

Ansøgningsfrist via kvote 1: 5. juli

Informationsmøde om [masteruddannelserne](#)

15. marts i København

Ansøgningsfrist: 1. maj

Programmer og tilmelding på dpu.dk/aabenthus

ASTERISK ANBEFALER

* IT 2.0 – DIDAKTISKE OG PÆDAGOGISKE UDFORDRINGER

I anledning af udgivelsen Dansk Pædagogisk Tidsskrift nr. 4, 2010 afholdes debatmødet 'IT 2.0 – didaktiske og pædagogiske udfordringer'. Ved debatmødet vil forfatterne til artiklerne i temanummeret præsentere og diskutere deres bidrag.

5. januar kl. 16.30 – 19.00, DPU, København

* SOCIALT UDSATTE BØRN – SOCIAL UDSATHED I DAGTILBUD

Konferencen markerer den formelle start på forskningsprojektet VIDA - 'Videnskabelig indsats over for udsatte børn i dagtilbud – modelprogram'. Konferencen er for alle professionelle, der arbejder med tidlige indsatser for udsatte børn i kommuner og dagtilbud.

1. februar kl. 9.00 – 16.00

Pris: 500 kr. (Gratis for deltagere fra VIDA-kommuner)

Tilmelding og program på dpu.dk/VIDA-konference

ARRANGEMENTER

* BØRN, PARTICIPATION OG SUNDHED – MELLEM POLITIK OG PÆDAGOGIK

I anledning af udgivelsen af tidsskriftet Cursiv, nr. 5 - et temanummer om sundhedsfremme i folkeskolen - afholder Forskningsprogrammet for miljø- og sundhedspædagogik debatmøde med deltagelse af flere af forfatterne til de forskningsbaserede artikler i tidsskriftet.

1. februar kl. 15.00 - 17.00, DPU, København

Pris: 50 kr.

* UNIVERSAL GHET2

Politikere og medier er hurtige til at tale om problemer om marginaliserede unge mænd i udsatte boligområder, men det går mere langsomt med at pege på handlemuligheder. Det er anledningen til, at DPU, AU er vært for konferencen Universal Ghet2, der sætter fokus på, hvordan man kan sikre at unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund får en uddannelse.

2. februar 2011 kl. 11.00 – 16.00, DPU, København

Pris: 300 kr. (Studerende og arbejdsløse: 150 kr.)

Læs mere og tilmeld dig på dpu.dk/ghet2konference

Tilmelding til arrangementerne er nødvendig. Læs mere og tilmeld dig på dpu.dk/kalender

FOTO: POLFOTO

ETNISKE MINORITETSBØRN BLIVER UDSAT FOR 'NATURLIG' FORSKELSBEHANDLING I DE DANSKE SKOLER, HVOR DER STADIG UNDERVISES, SOM OM ALLE ELEVER HEDDER JENSEN OG PETERSEN. DET ER PÅ TIDE, AT PÆDAGOGIKKEN ANERKENDER DEN ETNISKE KOMPLEKSITET I VORES SAMFUND OG INDRETTET UNDERVISNINGEN DEREFTER.

Af Mathilde Weirsøe
mawei@dpu.dk

* For nylig stod et par unge telefonsælgere fra en større dansk avis frem og fortalte, at deres chef havde bedt dem om at præsentere sig som Kasper og Katrine, selvom de i virkeligheden hedder Amir og Fatima. Hvorfor? Fordi salget går bedre, hvis det er en ung fyr eller pige med et traditionelt dansk klingende navn, der er i røret, når fru Jensen skal overtales til at tegne abonnement på avisen. Men har vi i Danmark ikke for længst vænnet os til, at danske unge med største selvfølgelighed kan hedde både Kasper og Amir?

Nej, lyder svaret, når man spørger Christian Horst, lektor på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet. Og det hænger ifølge ham sammen med, at multikulturel uddannelse og pædagogik stort set er fremmedord i Danmark.

Christian Horst forsker i interkulturelle læreprocesser og står bag det danske bidrag til det internationale projekt om Multicultural Education, som International Alliance of Leading Education Institutes (IALEI) har præsenteret i efteråret 2010. Det tværnationale projekt tegner et *state of the art* billede af, hvordan det står til med multikulturel uddannelse i udvalgte lande verden over – herunder Danmark.

Danmark vil ikke være multikulturel

I Danmark får multikulturel undervisning stadig lavere prioritet, lyder konklusionen i den danske landerapport.

”Ordene interkulturel og multikulturel eksisterer reelt ikke i de danske lovttekster og officielle cirkulærer, der regulerer den pædagogiske faglighed. I det perspektiv er Danmark et stærkt nationalistisk samfund, der udelukker, at andre sprog og kulturer kan være resurser i en pædagogisk og læringsteoretisk sammenhæng. Det nytter ikke, at vi bilder os ind, at vi på det plan er et meget tolerant samfund, for det er vi ikke,” siger Christian Horst.

Med over 10 procent elever med anden etnisk baggrund reflekterer elevsammensætningen i de danske skoler samfundets etniske kompleksitet. Det burde undervisningen og pædagogikken ifølge Christian Horst også gøre.

”Det er i skolen, vi planter frøene. Det er her, vi lærer børnene, hvordan de skal forstå sig selv og hinanden som en del af det samfund, de lever i, og så nytter det ikke, at vi i den danske folkeskole underviser, som om vi var et monokulturelt samfund med ét sprog, én religion og én kultur, når en betydelig del af eleverne sidder med helt andre ting i bagagen.”

Reformerne skal frankres

Hvad stiller skolen op med, at en stadig større del af eleverne i de danske skoler har en anden etnisk og sproglig baggrund? Hvad er svaret på den multikulturelle udfordring?

Reformer, lyder Christian Horsts korte svar. Et skolesystem med over 10 procent elever med anden etnisk baggrund kræver reformer. Den multikulturelle pædagogik må for alvor indarbejdes på alle niveauer i undervisningssystemet.

” Vi kan ikke ændre grundlæggende på Fatimas forudsætninger, men vi kan ændre undervisningen, så den tager bedre hensyn til hendes forudsætninger.

Christian Horst

”Mange kræfter har søgt at få denne udvikling i gang ’nedefra’, dvs. lærere, pædagoger og forskere har været virksomme i forskellige udviklingsprojekter. Men udviklingen er meget sårbar over for politiske strømninger, hvis initiativerne ikke er forankret i de styringsdokumenter, der ligger til grund for organiseringen af undervisningen og konstruktionen af curriculum. Derfor bør vi starte med det lovgivningsmæssige niveau. Derfra skal det brede sig til uddannelsesområdet for lærere og pædagoger.”

I øjeblikket har den multikulturelle undervisning og pædagogik ikke nogen obligatorisk position i læreruddannelsen.

”Mange lærere møder først den multikulturelle pædagogik og undervisning i en systematisk form i efteruddannelsen. Det er ikke tilstrækkeligt. Den multikulturelle pædagogik må blive en integreret del af det pædagogiske arbejde i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne,” siger Christian Horst og tilføjer, at Danmark på dette felt halter væsentligt efter de lande, Danmark normalt sammenligner sig med. Fx Sverige, hvor politikerne for lang tid siden har erkendt, at det svenske samfund er flerkulturelt. Det afleder et resurcesyn på sprog, kultur og læring, hvor man tilstræber at forbinde modersmål, svensk som andetsprog og faglig læring på forskellige måder.

Etniske minoritetsbørn klarer sig dårligt

De seneste PISA-målinger har ikke bare skabt debat om kvaliteten af den danske skole, men også henledt opmærksomheden på, at der er et problem med de etniske minoritetsbørn i Danmark, der generelt ligger lavt i målingerne – også lavere end minoritetsbørn i andre europæiske lande. I Danmark har man derfor lavet en PISA-måling med særligt fokus på de etniske minoriteters præstationer (PISA Etnisk), ligesom der er blevet foretaget separate undersøgelser for Københavns kommune (PISA

København). Mens PISA-rapporter afdækker præstationsforskelle, udgør de ikke en tilstrækkelig forklaringsmodel, mener Christian Horst.

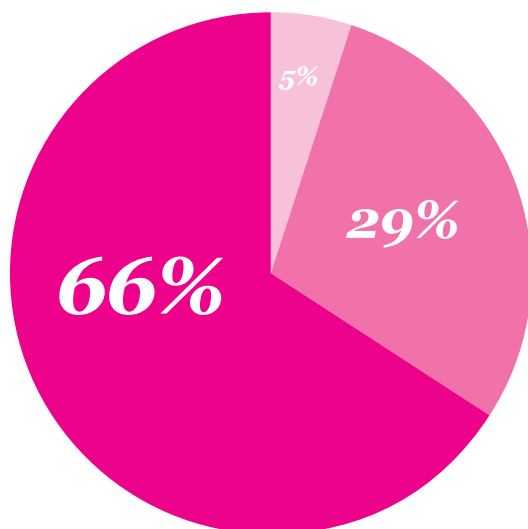
”Et af problemerne er, at PISA-testene undlader at se på skolens inputside. Hvis du skal lave en medicinsk sundhedsundersøgelse blandt unge, så kan du ikke nøjes med at lave en sundhedsstatus og se på deres familiebaggrund og deres socioøkonomiske forhold. Du er også nødt til at se på, hvad de har spist, og hvor meget de har bevæget sig osv. Det samme gælder, når uddannelsesforskning skal afdække læringsmønstre. PISA-testene undlader at se på børnenes ’ernæring’ i form af undervisning. Man undersøger ikke, hvordan undervisningen er organiseret og formidlet i relation til børnenes forudsætninger sammenlignet med danske børn,” siger Christian Horst.

Han forklarer videre, at dette står i skarp kontrast til de reformpædagogiske principper, som undervisningen i de danske skoler i øvrigt hviler på, og som netop erkender nødvendigheden af at tilrettelægge en undervisning, der er i dialog med barnets forudsætninger, familiebaggrund og lokalmiljø.

”Det er ikke nok at drage den simple konklusion, at når Fatima ikke klarer sig godt i skolen, så skyldes det, at hendes mor er tyrkisk, og at hendes danske sprog ikke er så stærkt. Den tilgang er helt utilstrækkelig. Vi kan ikke ændre grundlæggende på Fatimas forudsætninger, men vi kan ændre undervisningen, så den tager bedre hensyn til hendes forudsætninger,” siger Christian Horst.

Modersmål – en port til læring

Et oplagt sted at tage fat er modersmålsundervisningen, der ifølge den sprogpædagogiske forskning er helt essentiel for de etniske minoritetsbørns læringskurver. Det tager fire til syv år for børn at lære sig et andetsprog så godt, at de kan tilegne sig fagligheder på samme niveau

Danskernes interkulturelle kompetencer

I 2004 opgjorde Det Nationale Kompetenceregnskab danskerne interkulturelle kompetencer. Interkulturel kompetence blev i undersøgelsen defineret som: Et individs indsigt i og evne til at kunne forstå dagligdagens kulturelle kompleksitet samt at kunne kommunikere fordomsfrit med mennesker fra andre kulturer.

Selvom resultatet ikke var oplyftende, har det ikke ledt til initiativer, der fremmer interkulturel pædagogik og uddannelse.

66 % af befolkningen har en lav grad af interkulturelle kompetencer

29 % af befolkningen har en middel grad af interkulturelle kompetencer

5 % af befolkningen har en høj grad af interkulturelle kompetencer

Kilde: Det Nationale Kompetenceregnskab, Hovedrapport, 2005

som børn, der modtager undervisning på deres modersmål. Derfor er de etniske minoritetsbørn bagud fra start.

”Vi kan gribe det langt mere konstruktivt an og sørge for, at de etniske minoritetsbørn får de samme muligheder for en succesfuld skolegang. Man tror, at man gør minoritetsbørn sprogligt stærke ved kun at lære dem at læse og regne på dansk. Men fra den sprogpedagogiske forskning ved vi, at det er betydeligt mere effektivt, hvis deres læring kobles både med deres modersmål og tilegnelsen af dansk som andetsprog, når de skal lære at læse, skrive og regne,” siger Christian Horst.

Den pædagogiske forskning inden for området ’tosproget undervisning’ har udviklet og beskrevet mange forskellige tilgange til, hvordan skolerne kan gribe modersmålsundervisningen an. Fælles for dem er, at de arbejder med læring ud fra barnets samlede sproglige forudsætninger og på forskellig vis kombinerer dansk som andetsprog og modersmålsundervisning.

”På kort sigt forekommer det måske at være for dyrt at realisere den slags tiltag, men alternativet er et forsat lavere alment præstationsniveau, et utal af specialundervisningsmodeller, støtteforanstaltninger, diverse task forces og spredningsmodeller (transport). I det lange løb bliver det både langt dyrere og mindre læringseffektivt at lade være,” forklarer Christian Horst.

Lær af ligestillingen

Og så længe der ikke sker noget med den ’danske’ pædagogik i skolerne, vil Amir og Fatima sikkert fortsat sælge flere aviser under danske dæknavne – alt for meget fortæller dem stadig, at de ikke hører til, og den nationale majoritet lærer ikke om den faktiske etniske kompleksitet på en anerkendende måde. Ifølge Christian Horst nærmer Danmark sig en tilstand, hvor forskelsbehandling er blevet legitim og i stigende grad naturliggjort. Det er ikke første

gang i Danmarkshistorien, at en accepteret forskelsbehandling finder sted. Christian Horst drager en parallel til ligestillingshistorien:

”Hvis man har den opfattelse, at mænd er overvejende logisk tænkende og kvinder overvejende emotionelle, så er der ingen grund til at give kvinder stemmeret. Indtil 1915, hvor kvinderne fik valgret i Danmark, var det en dominerende diskurs, og det forekom følgelig rimeligt og helt ’naturligt’ at forskelsbehandle mellem mænd og kvinder. Vi kæmper stadig nu 100 år efter med konsekvenserne af dette synspunkt. Spørgsmålet er, om vi vil lære af historien eller spille år og skæbner på at begå de samme tåbelige fejl ved at legitimere en ’naturlig’ forskelsbehandling mellem Kasper og Katrine og Amir og Fatima, fordi skolen overser eller tilsidesætter de etniske minoritetsbørns kulturelle og sproglige resurser.”

CHRISTIAN HORST

Lektor ved Institut for Pædagogik, ved Danmarks Pædagogiske Universitetskole, Aarhus Universitet. Han forsker blandt andet i læringsprocesser i det flerkulturelle samfund. Han står bag det danske bidrag til International Alliance of Leading Education Institutes (IALEI) aktuelle projekt om Multicultural Education. Det tværnationale projekt tegner et ’state of the art’-billede af multikulturel uddannelse.

www.dpu.dk/om/horst og

www.intdalliance.org

NYE BØGER MODTAGET PÅ REDAKTIONEN

VERDENS BEDSTE FOLKESKOLE

Frans Ørsted Andersen

Den finske folkeskole er ifølge OECD verdens bedste. Bogen belyser spørgsmålet om, hvorfor den danske skole ikke opnår lige så gode resultater, selv om skolens rammer er så ens i de to lande. Svarene giver forfatteren i en indgående analyse af 21 aspekter ved et godt læringsmiljø.

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

LÆRERENS PRAKSIS

Martha Mottelson

Hvordan bliver lærerens undervisning til? Bogen udfordrer den antagelse, at undervisningen hovedsageligt skulle basere sig på lærerens teoretiske og rationelle overvejelser og beskriver de mange andre forhold i lærerens konkrete virkelighed, der har betydning for, hvad der foregår i klasseværelset.

HANS REITZELS FORLAG

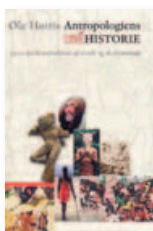

DEN LILLE BOG OM METODE

Redigeret af Anne Petersen

Bogen har fokus på de metoder, man bruger, når man bruger børn som informanter i sine undersøgelser af børnekultur og børneperspektiv. Forfatterne, der har bidraget til bogen, har alle erfaring fra forskningsprojekter i pædagogisk arbejde med et børneperspektiv.

VIA SYSTEM

ANTROPOLOGIENS IDEHISTORIE

Ole Høiris

Bogen følger diskussionerne om 'os og dem' gennem historien og frem til det 20. århundrede og viser, hvordan ideen om den fremmede har tjent mange forskellige formål. Via disse hovedspor optegner forfatteren 2.500 år lange linjer bag vores identitetsdannelse samt konstruktionen af de eksistentielle byggesten, der karakteriserer vores forskelligartede kulturer.

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

VOKSNES LÆREPROCESSE

Bjarne Wahlgren

Bogen beskriver de særlige forhold, man må tage højde for, når man vil skabe gode læreprocesser for voksne. Wahlgren beskriver de voksne i voksenundervisningen, deres særlige forventninger, forudsætninger og motivation for at deltage i uddannelse, og hvordan man som underviser kan fremme transfer.

AKADEMISK FORLAG

UDDANNELSE I SPÆNNING

Thomas Aastrup Rømer

Bogen gennemgår og kobler en række centrale pædagogisk-filosofiske forfatterskaber og leverer samtidig et provokerende indspark i den uddannelsespolitiske debat. Den er et opgør med alle forsøg på at reducere uddannelse til funktionelle og kausale processer.

FORLAGET KLIM

SKOLE-HJEM SAMARBEJDET I DEN FLERKULTURELLE SKOLE

Laid Bouakaz

Bogen giver indblik i de problemstillinger, synspunkter og spørgsmål, som forældre med minoritetsbaggrund kan have i relation til skolen. Hvis samarbejdet mellem skole og hjem skal lykkes, er det af afgørende betydning, at lærerne erhverver sig større indsigt i forældrenes engagement, liv og kamp uden for skolen.

VIASYSTIME

LÆRERNE OG DE NYE VILKÅR

Ole Christensen & René B. Christiansen

Forfatterne udfordrer de traditionelle forestillinger om undervisning og læring og giver en række skarpe bud på, hvordan undervisere på lærernes efter/videreuddannelser kan tilegne sig faglige og pædagogiske kompetencer.

FORLAGET UP UNGE PÆDAGOGER

FORÆLDRESAMARBEJDE - MED FOKUS PÅ ELEVERNES LÆRING

Ulla Kofoed

Bogen ser på de mange muligheder, der er for at inddrage skole-hjem-samarbejdet som en ressource for elevernes læring og trivsel. Gennem inddragelse af relevant teori og forfatterens egne erfaringer gives der bud på, hvordan der skabes en didaktik for et forældresamarbejde, der ikke kun handler om forældremøder.

AKADEMISK FORLAG

LØFT LÆSEUNDERVISNINGEN

Jørgen Frost

Bogen præsenterer teori om skoleudvikling og nogle af de tiltag, man kan foretage på ledelsesplan for at udvikle et godt læringsmiljø, der styrker læseundervisningen på skolen. Bogen henvender sig til læsevejledere, skoleledere, lærere samt undervisere og studerende på læsevejleder- og læreruddannelsen.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

ANERKENDEDE SAMTALER MED BØRN

Emilie Kinge

Bogen tager udgangspunkt i samtalens betydning for børn med samspilsvanskeligheder, og hvordan man gennem samtaler kan finde nøglen til deres ressourcer og samarbejdsvilje. Gennem kapitler om værdisyn, empati, ansvar og frem for alt anerkendelse fremstiller forfatteren en model for, hvordan disse "adfærdsvanskelige" børn skal nås gennem samtale.

DAFOLO

PROGRESSION I UDDANNELSE OG UNDERVISNING

Jens Christian Jacobsen

Bogen behandler betydningen af progression som princip for opdragelse, uddannelse og undervisning og som en bærende ide bag al pædagogisk arbejde og indkredser det aktuelle progressionsfænomen, der er koblet til forestillinger om konkurrencestaten Danmark, der skal overleve i den globale konkurrence.

FORLAGET KLIM

SPECIALUNDERVISNING PÅ HOVEDET

Leo Komischke-Konnerup og Niels Buur Hansen (red.)

Bogen behandler specialundervisningen i skolerne og argumenterer for, at det er en pædagogisk praksis, hvis primære opgave er at bidrage til elevernes almene dannelse. Bogens artikler tager afsæt i tretten frie kostskolers specialpædagogiske praksis og de problemstillinger, der knytter sig til elever med særlige behov.

FORLAGET KLIM

INKLUDERENDE PÆDAGOGIK

Bjerg Kjær

Bogen handler om de forudsætninger, som er nødvendige for, at pædagoger kan blive gode praktikere, der gør en positiv forskel for børn. Den peger bl.a. på, at det er muligt at professionalisere noget af det, der ofte italesættes som personligt engagement, personlighed osv.

AKADEMISK FORLAG

HÅNDBOG FOR SPROGVEJLEDERE

Hans Månsson, Lena Basse og Helle Iben Bylander (red.)

Dette er bogen til dem, der arbejder med børns sprog. Bogen belyser forskellige aspekter ved sprogvejlederfunktionen i forhold til børns sprogtiltagelse. Den består af tre dele og introducerer både forsknings- og praksisbaseret viden.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

VANSKELIGE FORÆLDRESAMTALER

May Britt Drugli og Ragnhild Onsøien

Bogen behandler problematikken, som opstår, når børn tilbringer stadig mere tid i institutionerne og dermed øger behovet for samarbejde og kommunikation mellem barnets forældre og de fagpersoner, barnet er i kontakt med gennem institutions- og skolelivet. Bogen giver konkrete bud på, hvordan fagpersoner kan udvikle kompetencer til at tackle de svære forældresamtaler.

DAFOLO

EKSPERT I UNDERVISNING

Per Jensen, Andreas Rasch-Christensen og Hans Jørgen Staugaard (red.)

En antologi om forskningsbaseret udviklingsarbejde af forholdet mellem læreruddannelsen og professionen. Den antagelse, som ligger til grund for bogen, er at det er ved mødet mellem teori og praksis, at den studerende arbejder og udvikler sin faglighed og lærerprofession.

FORLAGET UP UNGE PÆDAGOGER

DEN HISTORISKE FANTASI

Thomas Binderup

Bogen introducerer begrebet den historiske fantasi som oplæg til en diskussion af historieformidling og historiefaglighed og diskuterer begrebets muligheder og potentialer inden for en dansk historieundervisningstradition - særligt i forhold til historievidsthedsdidaktikken.

FORLAGET KLIM

UNDERVISNINGENS NYE SAMMENHÆNGE

Trond Eiliv Hauge, Andreas Lund og John Magne Vestøl (red.)

Bogen udfylder et tomrum mellem læringsteori og metodiske vejledninger og gør brug af eksempler fra virkelighedens skole- og lærersituationer. Forfatterne viser, at brugen af informations- og kommunikationsteknologi i undervisningen kræver andet end teknisk kendskab og færdighed.

FORLAGET KLIM

NATIONALE TEST

Lis Pøhler og Søren Aksel Sørensen

Hvad tester de nationale test i dansk og læsning? Og hvad tester de ikke? Denne bog argumenterer for, at testresultaterne fra de nationale test ikke kan stå alene, når det drejer sig om at vurdere elevens læsning. Bogen giver et overblik over, hvordan forskellige læsefærdigheder kan måles og evalueres.

DAFOLO

KULTURLIV

Peter Christensen Teilmann

Kulturliv handler om det danske kulturlivs institutionalisering, om institutionernes selvforståelse og offentlighed. Bogen sætter principper op imod praksis og omvendt og indeholder mange eksempler, som giver læseren mulighed for at sammenligne med egne erfaringer.

SAMFUNDSLITTERATUR

*”Der hersker muligvis
tvivl om, hvem der er
bedst til at tage sig af
børn, men der er ingen
tvivl om, at forældre
er de værste.”*

George Bernard Shaw,
irsk forfatter og vinder af nobelprisen i 1925